

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Πέμπτος

Συνδρομή ἰτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20.—Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἐκάστου ἔτους καὶ εἶνε ἰτησιαί.—Γραφεῖον τῆς Δευθενσεως: Ὁδὸς Σταδίου, 6.

30 Ἀπριλίου 1878

ΣΦΡΑΓΙΣ ΤΗΣ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΗΣ ΓΕΡΟΥΣΙΑΣ

Ἡ ἀνωτέρω σφραγὶς ἐλήφθη ἐκ τοῦ ἐπομένου ἐγγράφου, ὅστις τὸ πρωτότυπον εὐγενῶς ἔκιοινοποιήθη ἡμῖν ὑπὸ τοῦ κ. Δ. Στεφάνου. Σ. τ. Δ.

Ἐν ἔγγραφον τῆς ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΗΣ ΓΕΡΟΥΣΙΑΣ

Πρὸς τοὺς φιλιτάτους ὁμογενεῖς τοὺς κατοικοῦντας εἰς Ζάκυνθον.

Φίλιτατοι ὁμογενεῖς,

Κατὰ χρέος πατριωτικὸν διὰ τὴν ἀγάπην τῶν λαβωμένων ἀδελφῶν σας, στείλατέ μας ὅτι τάχιστα δύο κάσας ξαντὸ λιπὸ, ἀπὸ τὸ χρησιμώτερον εἰς τὰ τραύματα καὶ πεντακόσιες πῆγες πανὶ λιπὸν ἢ βαμπακερὸν, ὡς χρησιμεῦσον διὰ τοὺς πληγωμένους, ἀπὸ τὸ ἐφθινώτερον τὸ δὲ στήσιμον αὐτῶν ζητήσατε παρὰ τοῦ εἰς Γαστούνην Γεωργίου Σισίνη, ὅστις διορίζεται νῦν εἰς τὸ πληρώσι' εἰς τὴν Πελοπόννησον δὲν εὐρίσκονεν τὰ τοιαῦτα, καὶ ἀξιούμεν νὰ μᾶς ἀποστείλετε αὐτόθεν, ἀλλ' ὅσον τάχος διότι ὑστερούμεθα. Ὁ ἐχθρὸς εἰσβάλλει ἀπανταχόθεν εἰς Πελοπόννησον' μαχόμεθα καὶ ἡμεῖς ὑπὲρ τῶν δικαίων τοῦ ἔθνους, καὶ ἐλπίζομεν νὰ τὸν καταστρέψωμεν παντελῶς, ἔχομεν ὅμως ἀνάγκην τῆς βοηθείας σας, καὶ ἐπειδὴ εἴσθε γνήσια τέκνα τῆς αὐτῆς μητρὸς, τῆς ὁποίας θηλάζομεν τὸ γάλα, συνδράματέ την καθ' ὅ,τι δύνασθε καθὼς καὶ προλαβόντως σᾶς ἐγράψαμεν. Δὲν ἀμφιβάλλομεν ὅτι ἡ αἰσθητικὴ ἑλληνικὴ καρδιά σας πάσχει, διὰ τὸν ἐπικείμενον κίνδυνον τῆς Ἑλλάδος, καὶ εὐχεσθε ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆς ἄλλ' ἂν τύχη καὶ αἱ περιστάσεις δὲν σᾶς ἐπιτρέπουν νὰ δράματε αὐτοπροσώπως εἰς βοήθειάν τῆς συντρέξατε τοῦλάχιστον διὰ τῆς παν-

τοδυναμίας τῶν χρημάτων, καὶ ἐστὲ βέβαιοι ὅτι θὰ ἀποκτήσητε δικαιώματα φιλοστοργίας εἰς τὴν καρδίαν τῆς φιλιτάτης μητρὸς σας, τῆς ὁποίας καυχᾶσθε γνήσια τέκνα.

Τρίπολις, 28 Αὐγούστου 1822.

[Ἐπονται αἱ ὑπογραφαὶ τῶν μελῶν τῆς Γερουσίας].

Ἡ ἐπομένη λίαν ἐνδιαφέρουσα διατριβὴ ἀπεστάλη ἡμῖν πρὸς δημοσίευσιν ὑπὸ τοῦ κ. Κ. Σίθα, ἀπεσπάσθη δὲ ἐξ ἀνεκδότου συγγράμματος αὐτοῦ. Ἐξ αὐτῆς παρελείψαμεν τὰς μακρὰς ὑποσημειώσεις καὶ μέρη τινὰ τοῦ κειμένου. Σ. τ. Δ.

Αἱ ΚΑΛΑΝΔΑΙ, Αἱ ΛΠΟΚΡΕΩ ΚΑΙ ΤΑ ΚΟΥΛΟΥΜΑ

παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς.

Ὡς γνωστόν, οἱ Ἕλληνες Καλάνδας δὲν εἶχον, ἐδάνεισαν ὅμως τὸ ὄνομα τοῦτο εἰς τοὺς Ρωμαίους, οἵτινες Calendas ὠνόμαζον πᾶσαν ἀρχίμηνον ἡμέραν, εἰδικώτερον δὲ τὴν πρώτην ἐκάστου ἔτους, ἀρχομένου παλαιότερον μὲν ἀπὸ τοῦ μηνὸς Μαρτίου, μετέπειτα δὲ μέχρις ἡμῶν ἀπὸ τοῦ Ἰανουαρίου.

Αἱ Καλάνδαι ἦσαν ἡ κατ' ἐξοχὴν ἐορτὴ ἀπάντων τῶν ὑπηκόων τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους' πλούσιοι καὶ πένητες, ἄστοι καὶ ἀγρόται, ὀδοιπόροι καὶ θαλασσοπόροι ἐθεώρουν ἠρησκευτικὸν χρέος ἵνα ἐορτάσωσι τὴν μεγάλην ἐορτὴν μετ' ἐξαιρετικῆς πομπῆς καὶ εὐωχίας. Ἐν ταύτῃ ἀγογγύστω εἴλετο τὸ βαλάντιον τοῦ φιλαργύρου, καὶ ἡ τοῦ πενεστέρου τράπεζα παρεσκευάζετο συμβαρικῶς. Ὁ φύσει σκυθρωπὸς ἄνθρωπος παραδόξως μετεβάλλετο εἰς χαροπὸν ἐορταστήν, ὁ δὲ πενήτων τὴν στέρησιν τῶν φιλιτάτων ἐλησμόνει τὰ δάκρυα καὶ ἐξεχεῖτο εἰς γέλωτα. Οἱ θανάσιμοι ἐχθροί, οἱ δυσηρεστημένοι πρὸς ἀλλήλους συγγενεῖς, ἄστοι καὶ ξένοι ἠδελφοποιούντο ἐν τῇ χαρᾷ τῶν Καλανδῶν' ἤρουν τὰ δικαστήρια, ἀνεβάλλοντο αἱ τιμωρίαι, ἐώρταζον καὶ οἱ δεσμῶται. Ὁ αὐστηρὸς παιδαγωγὸς ἀπέβαλλε τὸ ἐπὶ τοῦ μαθητοῦ του τυραννικὸν κράτος, ἡ δὲ μάστιξ τοῦ κυρίου ἐκρέματο ἀργῇ ἐμπαιζομένη ὑπὸ τοῦ μεθυσμένου δούλου. Ἀληθὴς ἐπεκράτει ἰσότης, καὶ δούλοι μετὰ κυρίων, γέροντες μετὰ νέων, γυναικες μετ' ἀνδρῶν, πάντες ἀναμιξ ἐωχοῦντο, ἔπαιζον, ἐγέλων. Ἡ ἐορτὴ ἦν ἀληθὲς στάδιον εὐωχίας καὶ γέλωτος, ὁ δὲ πλειότερον γέλων, τρώγων καὶ πρὸ πάντων πίνων ἀνεσημείτο νικητής. Τοιαῦται ἦσαν αἱ Καλάνδαι ἐν τῇ τε-

τάρτη εκατονταετηρίδι, διαρκούσαι ἀπὸ τῆς πρώτης μέχρι τῆς πέμπτης Ἰανουαρίου, ἦτοι ἐπὶ πέντε συνεχεῖς ἡμέρας.

Τὴν παραμονὴν τῆς πρώτης τοῦ ἔτους ἐκομίζοντο ἐν τῇ ἀγορᾷ τὰ ἐκλεκτότερα τῶν ἐδωδίων, ἢ δ' ἐκ τῶν ἀγρῶν εἰσροή τῶν βοσκημάτων καὶ πρὸ πάντων τῶν θεοπετῶν πτηνῶν ἀπετέλει ζωφὸν θέαμα τὸ ὁποῖον ἐπὶ μᾶλλον ἐζωογονεῖ ἢ τῶν πολιτῶν παρουσία· οὐδεὶς ἔμενεν ἐν τῇ οἰκίᾳ, ἀλλ' οἱ μὲν συνωθούντο ἐν ταῖς ὁδοῖς, οἱ δὲ συνεσφωρέοντο εἰς τοὺς ἐξώστους καὶ τὰ παρὰ θύρα τῶν κεντρικωτέρων οἰκιῶν ὅπως ἴδωσι τὴν μεγάλην ἐκείνην ἔκθεσιν ἀνθρώπων, πτηνῶν καὶ ζῴων. Ἐκαστος ἐπρομηθεύετο τ' ἀπαιτούμενα ἐδωδία πρὸς στολισμὸν πλουσίας καὶ πολυμέρου τραπέζης, πέμπτον τὴν ἐκλεκτοτέραν μερίδα τῶν ὀψωνίων εἰς τοὺς συγγενεῖς καὶ φίλους καὶ λαμβάνων παρ' αὐτῶν ἴσον ἀντάλλαγμα, διότι κυριώτατον χαρακτηριστικὸν τῆς πρωτοχρονιάς ἦτο ἡ ἀμοιβαία φιλοδοξία.

Περὶ τὸ ἑσπέρας οἱ μὲν αὐστηρότεροι ἀπεχώρουν τῆς ἀγορᾶς καὶ τῶν ὁδῶν ὅπως ὑποκλέψαντες ὀλίγας ὥρας ὕπνου ἀντλήσωσι δυνάμεις διὰ τὴν ἐπιχειρημένην κοπιώδη καὶ μακρὰν εὐωχίαν· οἱ ζωηρότεροι ὅμως, καὶ τοιοῦτοι ἦσαν οἱ πλείστοι, μένοντες ἄγρυπνοι ἐκέρυττον ἀπ' αὐτῆς τῆς ἑσπέρας τὴν ἑορτήν, εὐωχούμενοι, ψάλλοντες καὶ χορεύοντες· κατὰ συστήματα διαιρούμενοι περιήρχοντο τὴν πόλιν ἄδοντες βακχικὰ ἄσματα, συρίζοντες, παταγοῦντες καὶ πρὸ πάντων θυροκοποῦντες τὰς οἰκίας τῶν κοιμημένων, πρὸς οὓς ἀπέτεινον κατάλληλα σκώμματα· οἱ οὕτως ἀφυπνιζόμενοι ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον ἐγέλων ἐπὶ τῷ γελοίῳ παθήματι, σπανίως δὲ ἠγανάκτου. Οὐ μόνον δὲ οἱ ἄρχοντες ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ βασιλεὺς ἐξυπνῶν περὶ τὸ λυκαγεὺς ἤχητο εἰς τοὺς περιεστῶτας εὐτυχῆς τὸ νέον ἔτος καὶ ἐφιλοδώρει χρυσᾶ νομίσματα.

Περὶ τὸ λυκαγεὺς τῆς 4 Ἰανουαρίου πᾶσα ἡ πόλις ἐξυπνος κατεγίνετο εἰς ἑορτάσιμον διάκοσμον τῶν οἰκιῶν· καὶ οἱ μὲν ἐστόλιζον τὰ πρόθυρα διὰ κλάδων δάφνης καὶ στεφάνων ἐξ ἀνθέων, οἱ δὲ φοροῦντες πολυτελεῖ, ἐκ πορφυρας ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον, ἐνδύματα ὠδήγουν μετὰ λαμπράδων καὶ εὐφημιῶν τοὺς ἵπποτρόφους κυρίους εἰς τὰ ἱερά, ὅπως δεηθῶσιν ὑπὲρ τῆς ἐπιτυχίας τῶν διὰ τὰς ἵπποδρομίας ὄρισμένων ἵππων αὐτῶν· οἱ παρχακλουθοῦντες τούτους θεοῶντες διέσπειρον εἰς τὸν συνωθούμενον ὄχλον δράκας νομισμάτων, ἢ δὲ συνοδία ἠρέσκετο θεωροῦσα τοὺς συλλογαῖς ἐρίζοντας καὶ καταπατουμένους. Μετὰ τὴν θυσίαν οἱ ἵπποτρόφοι διηυθί-

1. Ὁ Χρυσόστομος λέγει ὅτι πλὴν τῶν πλεοκόμενων στεφανωμάτων ἦπτοντο καὶ λόχοι ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς. (Λόγοι ταῖς Καλάνδασι).

Καὶ νῦν ἔτι οἱ Ἕλληνες περὶ τὸ λυκαγεὺς ἐκάστης πρώτης τοῦ μηνὸς Μαρτίου στέφουσι τὰ πρόθυρα τῶν οἰκιῶν δι' ἀνθέων καὶ κλάδων δάφνης.

νοντο εἰς τὰ μέγαρα τῶν ἀρχόντων τῆς πόλεως, εἰς τοὺς ὑπηρετάς τῶν ὁποίων διένεμον χρυσᾶ νομίσματα· ἄρχοντες καὶ ἀρχόμενοι ἠσπάζοντο ἀδελφικῶς, φιλοδοξοῦντες πρὸς ἀλλήλους χρήματα.

Καὶ ταῦτα μὲν ἔπραττον οἱ τακτικώτεροι τῶν ἑορταστῶν· τὸ πλείστον ὅμως τῶν πολιτῶν διήρχοντο ὅλην τὴν νύκτα πίνοντες, διότι ὁ πάτος ἦν κατ' αὐτοὺς τῆς ἑορτῆς τὸ κεφάλαιον· οἱ συνευθυμοῦντες ἠμιλλῶντο περὶ πολυποσίας, καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον μεθύοντες ἀπεχώρουν ἅμα τῇ ἡμέρᾳ πρὸς ὕπνον.

Ἄμα τῇ ἡμέρᾳ κύριον μέλημα εἶχον οἱ δεξιώτεροι τὴν τῶν ἀνταλλασσομένων δώρων πομπήν, ἅπαντες δὲ, πλούσιοι τε καὶ πένητες, μένοντες ἐν τῇ οἰκίᾳ εὐωχοῦντο, διότι καὶ ἡ τοῦ πτωχοτέρου τραπέζα ἔγεμε λαμπρᾶς ἐδωδῆς· μετὰ δὲ τοῦτο ἔπαιζον διάφορα παιγνίδια, καὶ πρὸ πάντων τοὺς κύβους, ἄνευ διακρίσεως ἡλικίας καὶ τάξεως.

Τὴν ἐπιούσαν πᾶς ὁ λαὸς συνηθροίζετο ἐν τῷ ἵπποδρομίῳ διὰ τὴν θεωρήσῃ τὰ ἀμιλλώμενα ἄσματα καὶ ἵππους, μετὰ δὲ τοῦτο ἅπαντες λούμενοι ἐπανήρχιζον τὴν εὐωχίαν, καὶ κορεννόμενοι μετέβαλλον τὰς τραπέζας εἰς κυβιστήρια.

Ἐπὶ τέλους τὴν τετάρτην ἡμέραν ἐξηκολούθει μὲν ἡ ἑορτή, ἀλλὰ μετ' ὀλιγωτέρας ζήσεως ἔνεκα τῆς τριήμερου κοπώσεως, οἱ δὲ ζωηρότεροι παραξέτεινον αὐτὴν καὶ μέχρι τῆς πέμπτης· ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον ὅμως αἱ Καλάνδα ἔληγον ἐν τῇ τετάρτῃ ἡμέρᾳ, ἐν δὲ τῇ πέμπτῃ, ὡς λέγει ὁ Λιβάνιος «ὡσπερ αὐτὰ τις ἔτι λεπτή πνεύσασα, κατέχει τοὺς ἀνθρώπους ὁ καιρὸς ἐν εὐφροσύναις ἀμυδροτέραις· καὶ μόλις πως καὶ σὺν ὄνῳ τῶν ἔργων ἄπτονται, καθάπερ ἵπποι διὰ χρόνου πάλιν ὑπαγόμενοι ζυγῷ· καὶ ἑμοῦ τε πρὸς τὸ ἔργον χωροῦσι καὶ εὐχονται τὴν αὐτὴν αὐτῆς ἑορτὴν ἐπιθεῖν».

Καὶ τοιαῦτα μὲν ἦσαν αἱ Καλάνδα· κατὰ τὰς περιγραφὰς τοῦ Λιβανίου· ἐξ ἄλλου ὅμως συγχρόνου συγγραφέως, τοῦ ἀγίου Ἀστερίου, ἐπισκόπου Ἀμασειᾶς (ἐν ἔτει 395), πληροφοροῦμεθα ὅτι σπουδαιότατον ἐν τῇ ἑορτῇ μέρος ἐλάβανε τὸ θέατρον. Οἱ ἠθοποιοὶ ἐγκαταλείποντες τὴν θυμέλην ἠνοῦντο μετὰ τοῦ ὄχλου, καὶ εἰς συστήματα καὶ τάξεις διαιρούμενοι περιήρχοντο τὴν πόλιν εὐφημοῦντες καὶ ἐπικροτοῦντες ἐν ἀπάσῃ οἰκίᾳ. Οἱ πλουσιώτεροι τῶν πολιτῶν καὶ ἰδίως οἱ ὑπατοὶ διεσκόρπιζον ἀφθόνως χρήματα εἰς τοὺς αὐλητάς, τοὺς μίμους, ὀρχηστάς, ἠνιόχους, τὰς ἐταίρας, τοὺς θηριομάχους, ὅπως διασκεδάσωσι τὰ πλήθη· ὁ Ἀστέριος ταῦτα ἀναφέρων ἀποθίδει εἰς ἀπλήν κενοδοξίαν τὴν γενναιοδώριαν ταύτην, λέγων ὅτι οἱ ὑπατοὶ ἔπραττον τοῦτο ἐν τῇ ματαιότητι τοῦ γὰρ ἴδωσι τὰ ὀνόματα αὐτῶν μνημονεύμενα ἐν ἀρχῇ τῶν συμβολαίων, ἦτοι τῶν χάριν τῆς ἑορτῆς ἐαδιδομένων

ὑπὸ τῆς πόλεως ψηφισμάτων. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ δὲ μανθάνομεν ὅτι ἐν ταῖς Καλάνδαις ἐγίνοντο καὶ θεατρικαὶ παραστάσεις προσωποδοφῶρων, καὶ τὸ περιεργότερον ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ στρατιῶται εἶχον τὴν ἐλευθερίαν μεταμφιεσμένοι εἰς γυναῖκας καὶ διακωμωδῶσι τοὺς ἀξιωματικούς αὐτῶν. Ἐνθὺ δὲ ὁ Λιβάνιος ὁμολογεῖ ὅτι ἐν τῇ ἑορτῇ ἀδελφικῶς συνευθύμουν ἀστοὶ τε καὶ ἀγρόται, ὁ Ἀστέριος ἀπ' ἐναντίας γράφει ὅτι οἱ ἐν τῇ ἑορτάζουσῃ πόλει χάριν ἐμπορίας συρρέοντες γεωργοὶ ἐγίνοντο ἀληθῆς θέατρον, χλευαζόμενοι, μαστιγούμενοι καὶ διακωμωδούμενοι ἔργοις τε καὶ λόγοις κατὰ πᾶσαν ὅμως πιθανότητα τὰς ἀπειρίας αὐτῶν σκηναῖς διεδραματίζον μόνον οἱ προσωποδοφοί, διότι ὁμοία σκηνὴ μετὰ θλιβερωτέρων συνεπειῶν διεδραματίζετο καὶ ἐν τοῖς λεγόμενοις βακχικοῖς Καταγωγίοις τῶν Ἑρσίων.

Περὶ τῶν ἐν ταῖς Καλάνδαις παριστανόμενων δραμάτων ἀκριβεῖς πληροφορίες ἐλλείπουσιν· ἐκ τῆς ῥήσεως ὅμως τοῦ Ἀστερίου «παίζειν τὸν θάνατον» καὶ πρὸ πάντων τῆς εἰδικωτέρας περιγραφῆς τοῦ Χρυσοστόμου, δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι αἱ Καλανδικαὶ παραστάσεις εἶχον ὑπέθεσιν τὴν διακωμώδησιν τῆς κοσμικῆς ματαιότητος καὶ τὴν ἀποθέσιν τοῦ θανάτου, ἐπομένως ἴσως σχετίζονται πρὸς τὴν μεσαιωνικὴν νεκρικὴν παράστασιν, τὴν γνωστὴν ἐν Γερμανίᾳ καὶ Γαλλίᾳ ὑπὸ τὸ ὄνομα χορός τῶν Μακαβαίων (Danse Macabre).

Ἄγνοῦ ἂν αἱ Καλάνδαι ἐωρτάζοντο μετὰ τῆς αὐτῆς πομπῆς καθ' ἅπαν τὸ Ρωμαϊκὸν κράτος, εἰ καὶ ὁ Λιβάνιος ἐπανειλημμένως τοῦτο βεβαίως· βεβαίως πάντες οἱ τότε ἐωρτάζον τὴν πρώτῃν ἐκάστου ἔτους, ὡς καὶ οἱ νῦν, παρ' ἐκάστῳ ὅμως λαῷ ἡ ἑορτὴ ἔφερεν ἰδιάζοντα ψυχγωγίᾳς τύπον· οὕτως αὐτὸς ὁ τοσοῦτον λεπτομερῶς περιγράφας τὰς ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ Ἀντιοχεῖᾳ ἐορταζόμενας Καλάνδας οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην μνησίαν ποιεῖται περὶ ἀναμίξεως τοῦ θεάτρον ἐν τῇ ἑορτῇ, ἐνῶ ὁ Ἀστέριος θεωρεῖ τὸ θέατρον καὶ τοὺς προσωποδοφοὺς ὡς τὸ χαρακτηριστικώτατον τῶν Καλανδῶν γνώρισμα· ἀπ' ἐτέρου δὲ οἱ τρεῖς ἐκ Καππαδοκίας ἐκκλησιαστικοὶ πατέρες, οὐδὲ κἂν μνημονεύοντες τὸ ὄνομα τῶν Καλανδῶν, ἀναφέρουσιν ἐτέραν ἑορτὴν τελούμενην ἐν Καππαδοκίᾳ, τὰ *Συμπόσια*, μετέχουσαν μὲν τῆς Καλανδικῆς πομπῆς, πράγματι ὅμως ἀντιστοιχοῦσαν πρὸς ἐτέραν ἐθνικὴν ἑορτὴν γνωστὴν ἐν Ἀντιοχείᾳ ὑπὸ τὸ ὄνομα *Κλήσεις*. Ἄλλ' αἱ Ἀντιοχικαὶ *Κλήσεις* ἔχουσι κοινὸν μὲν τὸ ὄνομα πρὸς τὰς Καλάνδας (διότι ἀπὸ τοῦ καλῶ ἐπίσης, ὡς προερέθη, παράγεται καὶ ἡ λατινικὴ αὕτη λέξις), ὡς εἴρηται ὅμως ἦσαν ὅλως μὲν διάφορα παρὰ τοῖς Σύροις, ταυτόχρονοι ὅμως παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς, διότι, ὡς θέλομεν ἰδεῖ προσεχῶς, οἱ Βυζαντινοὶ ἐχρηστικάνισαν τὰς Καλάνδας ἐωρτάζον αὐτὰς κατὰ τὸν

αὐτὸν μὲν χρόνον, ἦτοι ἀπὸ γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ μέχρι τῶν Θεοφανείων, μετὰ τελετῆς ὅμως διαφόρου· ἐν τῇ δωδεκαήμερῳ ταύτῃ ἑορτῇ, τῆς ὁποίας τὰ πρῶτα ἱστορικὰ ἔχνη ἀνευρίσκομεν ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ὁ λαὸς εὐωχεῖτο αὐτοκρατορικῇ δαπάνῃ ἐν τῇ αὐτῇ τῇ λεγομένῃ τῶν δεκαεννέα ἀκκουβίτων, τὰ δὲ συμπόσια ταῦτα ἦσαν οὐ μόνον ἀπαραλλάκτα πρὸς τὰς Ἀντιοχικὰς Κλήσεις, ἀλλὰ παραδόξως ἔφερον καὶ τὸ ὄνομα αὐτῶν, *Κλητόρια* λεγόμενα ἐπὶ τὸ βυζαντινότερον. Ὡς δὲ οἱ Ἀντιοχεῖς διέκοινον τὴν ἑορτὴν τῶν Καλανδῶν ἀπὸ τὰς Ὀλυμπιακὰς Κλήσεις, οὕτω καὶ οἱ Βυζαντινοὶ ἀντικαταστήσαντες τὴν πρώτῃν διὰ τῆς δευτέρας ὀνομασίας, οὐχ ἤττον διετήρησαν καὶ τὰς Καλάνδας οἱ μὲν ἐν ταῖς πόλεσιν ὡς ἀπλὴν ἑορτὴν τῆς πρώτης Ἰανουαρίου,² οἱ δὲ ἀγρόται ὡς θεατρικὴν πομπήν· ὡς ἀπλοῦς χαίρεισμός τῆς πρώτης τοῦ ἔτους (πρωτοχρονιάς) παραμείνασαι αἱ Καλάνδαι μέχρι τῆς ἀναγεννήσεως τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους ἀπρηχαιώθησαν ἐπὶ τέλους· παραδόξως ὅμως, ἐνῶ ἡ λέξις ἐλησμονήθη, τὸ πρᾶγμα, ἦτοι ἡ Καλανδικὴ ἑορτὴ ζωροτέρα ἀνεβάνη κατὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη, τινὰ δὲ τῶν χαρακτηριστικῶν τῆς Ἀθηναϊκῆς πρωτοχρονιάς ἀναπολοῦσι τὰς ἐπὶ Λιβανίου Καλάνδας, ἦτοι τὴν ἐκ τῶν ἀγρῶν εἴσοδον τῶν θρεπτῶν πτηνῶν, τὸ νυκτερινὸν παίγιον τῶν κύβων (νῦν χαρτοπαίγιον), τὴν ἀνταλλαγὴν ἐδωδύμων, τὴν φιλοδορίαν χρημάτων, τοὺς συριγμοὺς τῶν ἐορταζόντων, καὶ τὰ τοιαῦτα. Τὴν τύχην τῶν Καλανδῶν παρεκκολούθησαν καὶ τὰ βυζαντινὰ Κλητόρια, τὰ ὁποῖα σὺν τῷ χρόνῳ ἀπαρχαιωθέντα ἐπὶ τέλους ἐσημαῖνον ἀπλῶς πᾶν βασιλικὸν δεῖπνον.

Αἱ ἐορτολογικαὶ αὐτὰ περιπλοκαὶ βεβαίως δὲν ἐπῆλθον τυχαίως, ἀλλ' ὑπεγορεύθησαν ὑπ' αὐτῆς τῆς ἐκκλησίας, σκοπούσης νὰ ἐξελείψῃ οὕτω καὶ τὰ τελευταῖα λείψανα τῶν ἐθνικῶν παραδόσεων. Αὐτὸς ὁ κατὰ τῶν Καλανδῶν κανὼν τῆς ἐν Τρούλλῳ συνόδου ἐπίτηδες συγγείη αὐτῆς πρὸς πολλὰς ἄλλας ἐθνικὰς ἐορτάς, μὲ τὴν μονομερῆ βεβαίως πρόθεσιν ὅπως διὰ τῆς συγ-

1. Κεδρονός, σελ. 675, ἐκδ. Παρισίων· ὁ Θεοφάνης (6050) καλεῖ ἐπὶ τὸ ἑλληνικώτερον τὰ Κλητόρια Ἄρις α. Τοιαύτην ἀρχὴν ἔχουσι καὶ αἱ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ λέξεις Κάλεσμα, Καλῶ, σημαίνουσαι τὴν πρόσκλησιν εἰς ἐδωχίαν ἐπὶ ἐπισημῇ ἑορτῇ καὶ ἰδίᾳ ἐπὶ γάμῳ.

2. Διὰ μακροῦ περιγράφει τὰς Βυζαντινὰς Καλάνδας ὁ πολυμαθὴς τῆς Θεσσαλονίκης ἀρχιεπίσκοπος Εὐστάθιος ἐν ἐπιστολῇ πρὸς τὸν Κομνηνὸν (Migne, Patrologia Graeca, τόμ. 136, σελ. 1257—1262)· παράβαλλε καὶ Δημητρίου Κυδωνῆ ἐπιστολὴν ἐν Boissonnade Anecdota Nova, σελ. 251.

Ἐν πολλοῖς ἑλληνικοῖς τόποις διατηρεῖται ἐτι τὸ ἔθιμον ὅπως οἱ παῖδες ψάλλουσιν ἐν ἐκάστῃ πρωτοχρονίᾳ συγχαρητηρίους ὕμνους, Κάλαντα λεγόμενους· ἐκ τῶν Καλανδῶν τοῦτων ὕμνων ἐγεννήθη καὶ ῥῆμα, Καλάν τριζώ, σημαῖνον ἄδω τὰ Κάλανδα καὶ ἀπλῶς ἔρχομα ἐπὶ τὴν πρώτην τοῦ ἔτους (Καλαντίσω, dare il buon capo d'anno. Λεξικὸν Σομαδέρα).

χύσεως παραλυθῆ ἡ διακρίσις τοῦ εἰς ἐκάστην ἑορτὴν ὀρισμένου χρόνου, ὅστις ἀπετέλει τὴν κυριωτάτην βᾶσιν τῆς ὑπὲρ τῶν πομπῶν τούτων δημοτικῆς παραδόσεως. Τὸ δέλεαρ τοῦτο ἐπέτυχε μὲν παρὰ τοῖς ἀστοῖς, διότι καὶ αὐστηρότερον ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας ἐπετηροῦντο καὶ προχείρους εὕρισκον νέας θυμηθίας εἰς ἀντικατάστασιν τῶν παλαιῶν, οἱ ἀγρόται ὅμως κατῴρθωσαν ὅπως προελθίσθωσιν ἀπὸ τῶ ἐκκλησιαστικῶν δίκτυον· διὸ βλέπομεν τούτους καὶ μόνους ἑορτάζοντας τὰς Καλάνδας, ὡς καὶ τὰ τοῦ Πανὸς καὶ Βάκχου ὄργια κατὰ τὸ παλαιὸν ἔθος μέχρι τῶν Σταυροφορικῶν χρόνων, πιθανῶς δὲ καὶ ἀργότερον. Εἰς διατήρησιν τῶν παλαιῶν αὐτοῦ παραδόσεων ὁ λαὸς ἀνέδειξεν οὐ μόνον ἐπιμονὴν ἀλλὰ καὶ εὐφυΐαν· φοβούμενος τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἀναθέματα προσεποιεῖτο ὅτι ἀπεκίρτυε τὴν ἀφοριζομένην ἑορτὴν, πράγματι ὅμως ἐλησμονῆει μόνον τὸ ὄνομα ἀλλ' οὐχὶ τὸ ἔθιμον. Ἀνωτέρω ἐμνημονεύσαμεν τὰ Συμπόσια, ἧδη δὲ θέλομεν ἐν συντόμῳ ἐκθέσει τὰς παραδόξους φάσεις τὰς ὁποίας διεληθούσα ἡ ἔθνικὴ αὕτη ἑορτὴ κατῴρθωσε νὰ ἐπιζήσῃ μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων.

Ὁ μέγας Βασίλειος λεπτομερῶς περιέγραψε τὰ τότε ἐν Καππαδοκίᾳ τελούμενα Συμπόσια, ἡ περιγραφή δὲ αὕτη ἀποδεικνύει ὅτι ἡ ἑορτὴ μεταβαλοῦσα ἀπλῶς τὸ ὄνομα οὐδὲν ἤττον ἐξακολουθεῖ ἀπαρράλλακτως μέχρις ἡμῶν τελουμένη.

Ἡ ἐν Καρθαγένῃ σύνοδος ἀπηγόρευσε τὰ Συμπόσια ταῦτα.

Τὰ Συμπόσια ταῦτα, καταδικασθέντα καὶ ὑπὸ δύο ἐτέρων συνόδων, τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ (κανὼν ζ') καὶ τῆς ἐν Λαοδικείᾳ (κανὼν νε'), ὁ λαὸς συγχωνεύσας μετ' ἄλλης χριστιανικῆς ἑορτῆς μετωνόμασεν Ἀγάπας· ἐπειδὴ δὲ οἱ ἄνω κανόνες ὡς πρόφασιν τῆς καταργήσεως τῶν Συμπόσιων ἐπρόβλελλον τὴν πρὸς τοὺς ἔθνικοὺς συνάφειαν τῶν χριστιανῶν, ὁ λαὸς θέλων νὰ ἄρῃ καὶ τὴν πρόφασιν ταύτην μετέφρασεν ἐντὸς αὐτῶν τῶν ἐκκλησιῶν τὰς βακχικὰς αὐτοῦ Ἀγάπας. Ἄλλ' ἡ ἐν Τρούλλῳ σύνοδος ἐνόησασα τὸ στρατήγημα αὐστηρῶς ἀπηγόρευσε καὶ τὰς Ἀγάπας διατάξασα τὴν ἐκ τῶν ἐκκλησιῶν ἀποβολὴν αὐτῶν· ὁ λαὸς φοβηθεὶς τὴν νέαν τῶν Πατέρων ἀπειλὴν ἐξέβαλεν ἐκ τοῦ ἱεροῦ τὰς Ἀγάπας καὶ στρώσας αὐτὰς ἐν τῷ προαυλίῳ τῆς ἐκκλησίας ἐώρταζεν ἐν τῷ ὀρισμένῳ χρόνῳ μετὰ χορῶν καὶ βακχικῶν ἀσμάτων. Ἄλλοι κανόνες διώκουσι τὰς Ἀγάπας καὶ ἀπὸ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ προαυλίου, καὶ τότε τὰ Συμπόσια καταφεύγουσιν εἰς τὰς χλοερὰς πεδιάδας καὶ τὰ ἐρημωκλήσια, οὕτω δὲ κατῴρθωσαν ἵνα διατηρηθῶσι μέχρις ἡμῶν ὑπὸ τὸ τοικριῶν ἐπὶ τέλους ὄνομα Κουρμπάνια (θυεῖαι), τῆς Ἀγάπης μεταπεσοῦσης εἰς ἄλλην σημασίαν.¹ Ἄλλ' οὕτε

1. Ἀγίαν σήμερον ὁ λαὸς καλεῖ τὴν δευτέραν ἐκκλη-

τὰ Κουρμπάνια εἶδε μὲ καλὸν ὄμμα ἡ ἐκκλησία, διὸ ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Μακεδονικῆς Καμπανίας Θεόφιλος ἀφιερῶσας δύο δλόκληρα κεφάλαια τοῦ Ταμείου τῆς Ὁρθοδοξίας κατὰ τῶν Κουρμπανιστῶν συζητεῖ πρὸς τοῦτους ὡς ἐξῆς· «Ἄλλὰ τί προφασίζονται αὐτοὶ οἱ Κουρμπανισταὶ καὶ λέγουσιν; ἡμεῖς θυεῖαι δὲν κάμνομεν, ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ εἰς πανήγυριν πηγαίνομεν, ἡ φατρία μας σφάζει ἐν πρόβατον νὰ συμφάγωμεν. . . . διατί δὲν ἀγοράζεις ἐν ἐξ αὐτῶν νὰ ψήσης; ὁποῦ καὶ νὰ σοῦ τὸ χαρίσουν, δὲν τὸ δέχουσι· μόνον ζωντανὸν νὰ τὸ σφάξῃς θέλεις, καὶ δλόκληρον νὰ τὸ ψήσης, καὶ νὰ τὸ θεωρήσης (σπλαγχνοσκοπήσης); . . . διατί δὲ καὶ τὸ δέσμα τοῦ κουρμπανίου σου τὸ ἀφιερῶνεις εἰς τὸ μοναστήρι, καὶ δὲν εἶναι οὔτε συγχωρημένον νὰ τὸ κρατήσης, οὔτε νὰ τὸ πωλήσης; . . . Ἄχ, χριστιανέ, τὰ ἴδια καὶ ἀπαράλλακτα εὕρισκω νὰ ἔκαμναν καὶ οἱ Ἕλληνες εἰς τὰς πανηγυρικὰς τῶν θυεῖαις».

Ἡ ἀνωτέρω περὶ Συμπόσιων παρέκβασις ἐγράφη πρὸς ἀπόδειξιν τῶν διαφορῶν μεταπτώσεων τὰς ὁποίας ὑπέστησαν τὰ ἑορτολογικὰ ὀνόματα ἐν διαστήματι δεκακαίπεντε ἔτων ἑκατονταετηρίδων. Μέχρι τῶν Σταυροφορικῶν χρόνων ἡ παλαιὰ Καλανδικὴ πομπή, δηλαδή τὰ συνεχῆ συμπόσια, αἱ θεατρικαὶ παραστάσεις καὶ ἴδια αἱ προσωπιδιοφορίαι, συγγέονται πρὸς τὰ Κλητόρια καὶ πρὸ πάντων τὰ λεγόμενα Βοτὰ καὶ Βρουμάλια, περὶ ὧν κατωτέρω ἀπὸ τῆς II' ὅμως ἑκατονταετηρίδος πᾶσαι αἱ ἑορταὶ αὐταὶ ἀφανίζονται, ἀφοῦ ὅμως πρότερον μετεβίβασαν πᾶσαν τὴν πομπὴν αὐτῶν εἰς τὰς Ἀποκρέω· τὸ ὄνομα τοῦτο (Ἀποκρέυσιμος ἢ Ἀποκρέοσιμος) ἀπαντᾷ πρῶτον ἐπὶ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, δηλοῦν ἀπλῶς τὰς τελευταίας πρὸ τῆς Τεσσαρακοστῆς τῶν Χριστουγέννων καὶ τοῦ Πάσχα κρεωφάγους ἡμέρας· ἀπὸ τῶν Παλαιολόγων ὅμως ἡ Ἀπόκρεω προσλαβοῦσα συνεπίκουρον καὶ τὸ θέατρον ἐθνονίζετα· ὡς ἡ κατ' ἐξοχὴν βακχικὴ ἑορτὴ ἢ μᾶλλον πομπή·¹ ὡς δὲ τῶν ἐπὶ Ἀστερίου Καλανθῶν κυριώτατος χαρακτηρισμὸς ἦσαν αἱ προσωπιδιοφορίαι, οὕτω καὶ τῆς νῦν Ἀπόκρεω κεφαλαϊῶδες γνῶρισμα εἶναι ἡ μεταμφίσις. Ἄλλὰ καὶ τὰ συμπόσια συγχωνευθέντα εἰς τὰς Ἀποκρέω ἀποτελοῦσι τὴν ἀπόδοσιν² τῆς βακχικῆς σιαστικῆς ἀκολουθίας τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα, μετὰ μεταμφίαν ψαλλομένην.

1. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ὁ λαὸς ἤρρισεν ἑορτάζων τὰς Ἀποκρέω μετὰ τινος βακχικῆς πομπῆς ἐπὶ τῶν Εἰκονομάχων βασιλείων, ὡς δηλοῦται ἐκ τῆς ἐξῆς περιγραφῆς τῶν Κατηχητικῶν λόγων Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου· «Εἰς τὴν ἡμέραν ταύτην ἄδουσιν ἄσματα δαιμονικά, ἤγουν τριγούδια, καὶ παίζουσ ὡς ἂν μωρὰ παιδία.» Στουδίτου Κατηχῆσεις, μεταγλωττισθεῖσαι εἰς ἄλλην φράσιν. Ἐνετίσις, 1770 (Κατηχῆσις τῆ Κυριακῆς τῆς Τυροφάγου, σελ. 103).

2. Ἀπόδοσιν ἔλεγον οἱ βυζαντινοὶ τὸ τέλος ἐκάστης ἐπισημοῦ ἑορτῆς. (Ducange, Glos. Græc. λ. ἀποδοῦσθαι. Ὁ Σοφοκλῆς (Greek Lexicon λ. Ἀπόδοσις) ὀρθῶς παρηγεῖ ὅτι ἡ βυζαντινὴ ἀ π ὁ ὁ σ ι ε ς ἀντιστοιχεῖ πρὸς

τύτης εορτής· ἐνθὸς δὲ ἠλλάξαν τὸ ὄνομα, ἐπὶ τὸ λατινικώτερον καλούμενα Κούλουμα (Cumulus, προσθήκη, ἀπόδοσις), οὐδὲν ἤττον ἢ πομπὴ μένει ἐπὶ ἢ αὐτὴ ὡς πρὸ χιλίων πεντακοσίων ἐτῶν τὴν περιέγραψεν ὁ μέγας Βασίλειος.

ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ ΚΟΛΟΜΒΟΣ

Βίος αὐτοῦ καὶ ἀνακαλύψεις,

[Μετάφρασις Α. Μ.]

Α΄

Γνωστότερος πάντων τῶν μεγάλων ἀνδρῶν, ὧν αἱ κατὰ μέρος ἀλληλοδιάδοχοι νέαι γεωγραφικαὶ ἔρευναι ἐχρησίμευσαν ὡς βάσις τῶν γεωγραφικῶν ἐπιστημῶν, εἶναι ὁ Χριστοφόρος Κολόμβος. Ὁ ἕξοχος οὗτος ἀνὴρ δὲν ἔσχε τὴν εὐτυχίαν νὰ μεταδώσῃ τὸ ὄνομα αὐτοῦ εἰς τοὺς τόπους, οὓς ἀνεκάλυψεν· ἴσως δὲ καὶ τὸ τοιοῦτον ὑπῆρξεν ἢ ἀφορμὴ τῆς δημοτικότητος τοῦ ὀνόματός του· διότι πάντοτε οἱ θαυμασταί, τοῦλάχιστον οἱ μετὰ θάνατον τοῦ ἀνδρός, τοῦ καθιερώσαντος ἅπαντα τὸν θίον αὐτοῦ εἰς τὴν τέλεσιν μεγάλου ἔργου, εἰς τὴν ἐπιδιώξιν γενναίας ἰδέας ἢ ὠφελίμου, ἀδύνατον εἶναι νὰ μὴ ἐγείρωσι μνημεῖον εὐγνωμοσύνης δημοσίας, ὅταν ἐγένετο θῆμα τῆς ἀφροσύσεώς του.

Ὁ Κολόμβος ὑπῆρξεν εἰς τῶν τοιούτων ἀνδρῶν· διότι πλὴν μιᾶς ἡμέρας δόξης, ἅπας ὁ βίος αὐτοῦ διῆλθεν ἐν μέσῳ ἀγῶνων κατὰ τῆς ἀδιαφορίας, τῆς κακεντρεχειᾶς καὶ τῆς ἀχαριστίας τῶν συγχρόνων του· ἤθελε δὲ τούτου ἕνεκα λάβει τιμητικὴν θέσιν ἐν τῷ μαρτυρολόγιῳ τῆς ἐπιστήμης, ἐὰν ἢ ἱστορία, ἧς αἱ κρίσεις πιστεύονται ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων, δὲν ἐπεφύλασεν αὐτῷ ἐτέραν, ἂν οὐχὶ ἐνδοξότεραν (οὐδὲν ἐνδοξότερον τοῦ νὰ πάθῃ τις ἐκ τινος μεγάλης ἰδέας), τοῦλάχιστον ἐπιφθονωτέραν θέσιν· διότι ἀποθεώσασα τὸν τελικὸν θρίαμβον ἐξέλειψε τὰς περιπετείας καὶ τὰ παθήματα τῆς ἐπιχειρήσεως.

Τὰς δυσκολίας τῆς τύχης, τὰς ἀδικλείπτως ἀφανιζόμενας, τὰ κωλύματα, τὰ πάντοτε μεγεθυνόμενα, τοὺς ἐς αἰεὶ παρόντας κινδύνους, ὀλίγον γνωστοὺς, κυρίως δ' εἰπεῖν κακῶς γνωστοὺς, προτιθέμεθα ἐνταῦθα ν' ἀφηγηθῶμεν, παρακολουθούντες βῆμα πρὸς βῆμα τὸν περιώνυμον θαλασσοτῶν Ἑβραίων ἐξ ὁδίου σημαίνον, ὡς προεβλήθη, τὴν τελευτὴν· πραγματικῶς δὲ ἐπιθανάτιος πομπῆς Ἀποκρέω εἶναι τὸ Κούλουμα, τὰ ὅποια οἱ Γάλλοι καὶ Ἴταλοι εἰδικώτερον καλοῦσιν enterrement du Carnaval, funerale del Carnovale. Ὡς γνωστὸν τὸ Carneval παράγεται ἐκ τῶν τῶν νεωτέρου λατινισμῶν λέξεων Carnelevamen, Carnelevale, Carnelevarium, Carniprivium, σημαίνουσιν ὡς ἢ Ἀπόκρεως τὴν ἄρην, ἀποχρῆν, καὶ ἀφαίρεσιν τοῦ κράτους· πᾶσαι αἱ λέξεις αὗται δὲν εἶναι ἀρχαιότεραι τῶν Σταυροφορικῶν χρόνων, ἐν ἀρχῇ δ' ἐδήλουν μόνον τὴν τελευταίαν τῆς Τυροφάγου ἐξομοίωσιν Κυριακῆν.

Ἐπὶ δὲ ἢ νῦν Ἀποκρωτικὴ πομπὴ εἶναι ἢ αὐτὴ τῶν παλαιῶν Καλανδῶν περὶ ὅμοια καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἢ τελευταία τῆς Καλανδιᾶς πομπῆς ἡμέρα ἐκαλεῖτο ἐπὶ Ἰουστινιανῷ Ἀπόθεσις, δηλαδὴ Κούλουμα (Νεαρχὴ 105, σελ. 269, ἐκδ. Ἐρρ. Στεφάνου).

σοπόρον, κατὰ τὸ ἡμερολόγιον αὐτοῦ, τὸ συνταχθὲν ἐπὶ τῶν τεσσάρων αὐτοῦ πλῶν, οὓς ἐπεχείρησε πρὸς ἀνακάλυψιν τῆς Ἀμερικῆς.

Ὁ ἀνὴρ, εἰς ὃν ἀνήκει ἢ δόξα ὅτι ἀνέφωξε νέον κόσμον εἰς τὸν εὐρωπαϊκὸν πολιτισμὸν, ἐγεννήθη περὶ τὸ 1436 ἐν τῇ ἐπικρατείᾳ τῆς Γενούης. Καὶ τοῦτο μὲν εἶναι βέβηλον, ἀμφίβολον ὅμως ἐν τίνι πόλει, διότι ἢ Σαβόνη, ἢ Φιεζόλη, ἢ Ὀνέλια, ἢ Κογόρεο, ἢ Νέροβη, ἢ Μπογκιάσκο καὶ ἢ Γενούη, κυρίως δὲ ἢ τελευταία διεκδικουσι τὴν τιμὴν τῆς ἐν αὐταῖς γεννήσεως τοῦ ἀνδρός. Ἐν ταῖς ἀμφιβόλοις ἀφηγήσεσι βέβαιον εἶναι ὅτι ὁ πατὴρ τοῦ Κολόμβου Δομίνικος Κολόμβος, ἦτο μικρὸς βιομήχανος μαλλίων, ἴκων εὐπορος ὥστε νὰ χρηρηγήσῃ τοῖς τέκνοις αὐτοῦ σχεδὸν τελείαν παιδείουσιν. Οὗτω δὲ ὁ πρεσβύτερος τῶν υἱῶν του Χριστοφόρος ἀπεστάλη εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Παβίας, ὅπου ἐν ἡλικίᾳ 14 ἐτῶν ἔμαθε τόσῃν γεωγραφίαν, κοσμογραφίαν, γεωμετρίαν καὶ ἀστρονομίαν, ὅσην οἱ διδάσκαλοι του ἠδύνατο νὰ διδάξωσιν αὐτῷ.

Μετ' ὀλίγον κατέλιπε τὰ βάρη τῶν σχολείου καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ ναυτικὸν στάδιον, ἀναλαβὼν ὑπηρεσίαν ἐπὶ τῶν ἐμπορικῶν πλοίων, ἅτινα ἢ πόλις τῆς Γενούης ἀπέστειλεν εἰς πάσας τὰς θαλάσσας. Δι' αὐτῶν ἔκαμε πολλοὺς μεγάλους πλοῦς· ἐπεσεκέρθη τὴν Ἀνατολήν, τὴν Δύσιν, τὰς βορείους χώρας τῆς Εὐρώπης, πολλάκις τὴν Ἀγγλίαν, τὴν Πορτογαλίαν καὶ τὰς νήσους τῆς Ἀφρικῆς. Ἀπέκτησε δὲ τοιαύτην φήμην ὡς θαλασσοπόρος ὥστε ἢ πόλις τῆς Γενούης ἀνέθετο αὐτῷ κατ' ἐκλογὴν τὴν διοίκησιν τοῦ στόλου τῆς ὅταν ἐπολέμει κατὰ τῆς δημοκρατίας τῆς Ἑνετίας· πολὺ δὲ ὕστερον ὁ βασιλεὺς Ῥενάτος ὁ Ἀνδεγαυὸς ἐνεπιστεύθη αὐτῷ τὴν ἀρχηγίαν ἐκστρατείας εἰς τὰ παράλια τῆς Βαροβαρίας.

Οἱ ἀλλεπάλληλοι αὐτοῦ διορισμοὶ, ἐξηγουμένοι καὶ διὰ τῆς ἀνωτέρας μαθήσεως μεταξὺ τῶν συγχρόνων αὐτοῦ ναυτικῶν, ἦν ὁ Χριστοφόρος Κολόμβος εἶχεν ἀποκτήσει δι' εἰδικῶν ἰδίων μελετῶν, ἅς καθ' ἐκάστην ἐποίει ἐν τε τῇ θεωρίᾳ καὶ τῇ πράξει, κατέστησαν αὐτὸν γνωστὸν εἰς πάντας, οὐδαμῶς ὅμως προσεπηξήσαν καὶ τὸ θαλάντιον του.

Κατὰ τὰ διαλείμματα τῶν ταξειδίων του ἐσχεδιάζε γεωγραφικὸς πίνακας, οὓς ἐπώλει εἰς τοὺς ναυτικούς ὅπως ἐπαρῆ εἰς τὰς ἀνάγκας τοῦ βίου, καὶ εἰς τὴν ἀληθῆ ἐπιθυμίαν πρὸς σπουδὴν τῆν γεωγραφίας, ἐπιστήμης τῆς ἀτελοῦς, ὑπὲρ τῆς ὁποίας ὀλίγοι ἄνθρωποι ἠσθάνοντο ἔρωτα.

Περὶ τοιαῦτα λοιπὸν ἀσχολούμενος εὐνόητον ὄντως καθίσταται πῶς ἐπῆλθεν αὐτῷ ἢ ἰδέα, εἰς ἢν ἔμελλε ν' ἀφιερῶσῃ τὸν βίον του. Ὁδηγούμενος ἐκ τῆς ἀπείρου ἐκτάσεως τῶν θαλασσῶν ἐπὶ τῆς γῆνης σφαίρας, διότι τότε δὲν ἐγνώριζον